

Наталія Опанасівна КОЛОМІЄЦЬ

кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

ORCID ID: 0000-0003-1374-4204

E-mail: Kolnata277@gmail.com

Оксана Павлівна КОЛОМІЄЦЬ

асистент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

ORCID ID: 0000-0002-8619-7371

E-mail: 0000-0002-5575-4040

МОДЕЛЮВАННЯ СТРУКТУРНОЇ РІВНОВАГИ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Коломієць, Н. О. Моделювання структурної рівноваги внутрішнього ринку України / Наталія Опанасівна Коломієць, Оксана Павлівна Коломієць// Український журнал прикладної економіки. – 2021. – Том 6. – № 1. – С 68 – 74. – ISSN 2415 – 8453.

Анотація

Вступ. Посилення глобалізаційних процесів та перехід розвинених країн до постіндустріальної стадії значною мірою визначають сучасний вектор структурно-інституціональної трансформації внутрішнього ринку й торгівлі. В даній ситуації перспективною є модель формування та реалізації збалансованості і пропозицій, які є найбільш важливими ринковими змінними, що визначають рівень національного виробництва і зумовлюють тренди загальноекономічної динаміки.

Метою статті є дослідження впровадження ефективних заходів, спрямованих на гармонізацію структури внутрішнього ринку, що є одним з першочергових завдань економічної політики в Україні.

Результати. Кризові тенденції у розвитку сучасної глобальної економіки зумовили появу нових підходів до дослідження трансформації внутрішнього ринку і торгівлі України. Так, необхідним є ґрунтовне врахування таких важливих передумов трансформації внутрішнього ринку, як глобальна інституційна невизначеність і ускладнення внутрішньої структури. Обґрунтовано підхід до розуміння наслідків глобальної фінансово-економічної кризи для внутрішнього ринку України як складного комплексу структурних та інституційних впливів, що виникають на основі інтеграції та консолідації, де кожний вектор впливу проявляється через взаємодію з іншими елементами на базі інтеграції за фінансово-економічними зв'язками.

Важливою рисою проведеного дослідження є вихід на конкретні пропозиції для органів державної влади в частині моніторингу трансформації внутрішнього ринку. Системний розгляд усіх чинників ринково-конкурентних відносин дає наукове уявлення про характер і зміст структурно-інституціональної трансформації внутрішнього ринку.

Висновки. Проведення дослідження дозволяє більш чітко зрозуміти хід розвитку майбутніх подій на вітчизняному внутрішньому ринку й у сфері внутрішньої торгівлі, забезпечити своєчасне передбачення можливих наслідків її розвитку. Виконане дослідження створює необхідні заділи для подальшого аналізу трансформації внутрішнього ринку і торгівлі в Україні.

Ключові слова: моделювання, внутрішній ринок, аналіз внутрішнього виробництва, внутрішні пропозиції.

Nataliia KOLOMIETS

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities,
Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture

Oksana KOLOMIETS

Assistant of the Department of Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities,
Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture

MODELING THE STRUCTURAL EQUILIBRIUM IN THE INTERNAL MARKET OF UKRAINE

Abstract

Introduction. *The intensification of globalization processes and the transition of developed countries to the post-industrial stage largely determine the modern vector of structural and institutional transformation of the internal market and trade. In this situation, the prospective model is the formation and implementation of balance and supply, which are the most important market variables that determine the level of national production and determine trends in general economic dynamics.*

The aim of article *is a research regarding the implementation of effective measures aimed at balancing the structure of the internal market, which is one of the priority tasks for economic policy in Ukraine.*

Results. *Crisis trends in the development of the modern global economy have led to the emergence of new approaches to the study of the internal market and trade transformation in Ukraine. It is necessary to take into account such important preconditions for the transformation of the internal market as global institutional uncertainty and the complexity of the internal structure. The approach to understanding the consequences of the global financial and economic crisis for the internal market in Ukraine as a complex set of structural and institutional influences arising from integration and consolidation, where each vector of influence is manifested through interaction with other elements based on integration in financial and economic relations. The important feature of the study is the emergence of specific proposals for public authorities in terms of monitoring the transformation of the internal market. Systematic consideration of all factors of market and competitive relations gives a scientific idea of the nature and content of structural and institutional transformation in the internal market.*

Conclusions. *Carried out, the research allows to understand more clearly the development of the future events in the internal market and in the field of internal trade, to provide timely forecasting of possible consequences of its development. The performed research creates the necessary reserves for further analysis of the transformation in the internal market and trade in Ukraine.*

Keywords: *modeling, internal market, analysis of internal production, internal supply.*

JEL classification: D40

Вступ

Посилення глобалізаційних процесів та перехід розвинених країн до постіндустріальної стадії значною мірою визначають сучасний вектор структурно-інституціональної трансформації внутрішнього ринку й торгівлі. В умовах інтенсифікації інтеграційних процесів національні економіки постають перед вибором оптимальної моделі трансформації внутрішнього ринку, що має враховувати акумульований світовою практикою досвід та особливості загальних трансформаційних процесів. Дослідження суперечностей структурно-інституціональної трансформації внутрішнього ринку і сфери торгівлі актуалізується у контексті подолання наслідків глобальної фінансово-економічної кризи, яка засвідчила недосконалість механізмів державного регулювання економіки. Існує низка проблем методологічного та теоретичного характеру,

---

нерозв'язаність яких значно ускладнює дослідження процесів трансформації внутрішнього ринку в національній економіці. Однією з фундаментальних проблем є відсутність методології дослідження структурно-інституціональної трансформації внутрішнього ринку і торгівлі, що відображає особливості еволюції економічного розвитку країни. Недостатня теоретична розробленість проблеми в умовах відсутності тривалого досвіду еволюції українського внутрішнього ринку сформували низку наукових питань, які потребують невідкладного вирішення.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що більшість праць з проблем внутрішнього ринку і торгівлі обмежена дослідженнями локальних характеристик ринково-конкурентних відносин. Недостатньо уваги вітчизняні дослідники приділяють питанням структурно-інституціональних чинників трансформації внутрішнього ринку і торгівлі в Україні. Недостатньо дослідженою залишається проблематика впливу ефективних моделей конкуренції на розвиток внутрішнього ринку.

У сучасній науковій літературі проблематика розвитку ринкових механізмів досліджується стосовно інституціональної теорії такими вченими, як А. Алчян, Р. Коуз, Д. Норт, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Гриценко, В. Дементьєв, А. Олейник, Р. Капелюніков, Р. Нурєєв, В. Тарасевич, В. Точилін, А. Шастітко та ін. Аналіз впливу структурних чинників розвитку внутрішнього ринку є предметом досліджень Дж. Бейна, Е. Мейсона, Д. Морріса, Д. Росса, Д. Хея, Ф. Шерера, С. Авдашевої, А. Ігнатюк, І. Князева, А. Мазаракі, О. Пустовойта, Н. Розанової, Г. Филюк, М. Якубовського та ін.

Сучасний стан наукової розробки проблем структурно-інституціональної трансформації внутрішнього ринку і торгівлі потребує систематизації та впорядкування понятійно-категоріального апарату теорії ринково-конкурентних відносин. Важливим є обґрунтування сутнісних характеристик та особливостей трансформації внутрішнього ринку в умовах глобальної конкуренції, виявлення та оцінювання суперечностей цього процесу, побудова ефективної моделі регулювання конкуренції на внутрішньому ринку в Україні з урахуванням глобальних криз.

Післякризова трансформація економіки України та її внутрішнього ринку ставить нові завдання підвищення ефективності дослідження проблем структурно-інституціональних змін у вітчизняній економіці. Важливо на основі інституту конкуренції як одного з найважливіших саморегуляторів внутрішнього ринку обґрунтувати теорію та практику структурно-інституціональної динаміки внутрішнього ринку і торгівлі в Україні.

Мета статті

Метою статті є дослідження впровадження ефективних заходів, спрямованих на гармонізацію структури внутрішнього ринку, що є одним з першочергових завдань економічної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сучасний етап структурних трансформацій українського внутрішнього ринку свідчить про гостру потребу розроблення стратегії забезпечення структурної рівноваги основних галузевих і товарних ринків з урахуванням їх можливостей щодо адаптації до сучасних викликів [4].

Тут перспективною є модель формування та реалізації збалансованості і пропозицій, які є найбільш важливими ринковими змінними, що визначають рівень національного виробництва і зумовлюють тренди загальноекономічної динаміки. Важливим аспектом застосування такої моделі є визначення існуючих факторів структури ринкового попиту та пропозиції, а також оцінювання зв'язків між основними показниками товарних ринків на основі методу кореляційно-регресійного аналізу щодо визначення їх впливу на досягнення ринкової рівноваги. Отже, розширення місткості внутрішнього ринку та забезпечення його структурної рівноваги потенційно надає

значні можливості для динамічного розвитку української економіки за умов задоволення внутрішнього попиту переважно за рахунок продукції внутрішнього виробництва – внутрішньої пропозиції. Очевидно, що в умовах відсутності цілеспрямованої державної політики розвитку вітчизняного виробництва і несприятливого підприємницького клімату ці можливості не можуть бути використані.

Важливим аспектом застосування даної моделі є визначення існуючих факторів структури ринкового попиту та пропозиції, а також оцінювання зв'язків між основними показниками товарних ринків на основі методу кореляційно-регресійного аналізу щодо визначення їх впливу на досягнення ринкової рівноваги. Проведене дослідження дозволяє більш чітко зрозуміти хід розвитку майбутніх подій на вітчизняному внутрішньому ринку й у сфері внутрішньої торгівлі, забезпечити своєчасне передбачення можливих наслідків її розвитку.

Моделювання - це метод дослідження різних явищ і процесів, вироблення варіантів управлінських рішень. Моделювання ґрунтується на заміщенні реальних об'єктів їх умовними зразками, аналогами. Методом моделювання описуються структура об'єкта (статична модель), процес його функціонування і розвитку (динамічна модель). У моделі відтворюються властивості, зв'язки, тенденції досліджуваних систем і процесів, що дає змогу оцінити їх стан, зробити прогноз, прийняти обґрунтоване рішення. Форми моделювання різноманітні і залежать від видів структурних моделей та сфери застосування. Виділяють предметне і знакове моделювання. Предметне припускає створення моделей, що відтворюють просторово-тимчасові, функціональні, структурні й інші властивості оригіналу (конкретно-наукові моделі). Знакове полягає в репрезентації параметрів об'єкта за допомогою символів, схем, формул, пропозицій мови (логіко-математичні моделі). Гносеологічний зміст моделювання утворює основу для переносу результатів, одержаних у ході вивчення моделей, на оригінал.

Під управлінським моделюванням розуміється процес побудови і дослідження аналогів реальних явищ, об'єктів, процесів, у яких відображені найважливіші, з огляду на мету управління або дослідження, властивості й опущені другорядні, малоістотні. Наприклад, нормативна модель системи управління дає можливість уявити в основних рисах удосконалену систему управління, взаємозалежну за всіма її підсистемами і елементами. На особливу увагу сьогодні заслуговує імітаційне моделювання, що повторює функції або розвиток соціального явища. Види імітаційних моделей можуть бути різними. Серед них виділяються ігрові (люди виконують ігрові ролі); машинні (комп'ютерні аналоги) і людино-машинні моделі. Останні являють собою діалогові комп'ютерні системи, що імітують реальні соціальні процеси з активним використанням евристичних даних, які одержують у процесі взаємодії з людиною, що є експертом у галузі знання або практики.

У комп'ютерному імітаційному моделюванні (машинне і людино-машинне) об'єкт вивчення і його соціологічна теорія первинні стосовно методів, експертних оцінок та ін.

Тут ставиться питання про те, яка з математичних теорій, який математичний апарат можуть найбільш адекватно описати об'єкт, що моделюється.

Створення комп'ютерних імітаційних моделей починається з початкової ідеалізації уявлення про об'єкт і створення на його основі першого варіанта моделі. Робота з моделлю дає можливість з'ясувати, якої інформації про об'єкт бракує, а яка вимагає уточнення. На основі отриманих даних будується програма наступних емпіричних досліджень об'єкта, результати яких допомагають побудувати інший, уточнений варіант його моделі. За необхідності інтеграційні цикли можуть повторюватися кілька разів. Перевага комп'ютерного моделювання полягає в наявності такої імітаційної моделі, що заміщає природний експеримент над самим об'єктом, дає можливість замінити його модельним експериментом, у якому модель імітує поведінку об'єкта при різних початкових даних, вихідних параметрах і обмеженнях. Однією з перших сфер використання імітаційних моделей були військові ігри, у яких, як відомо, потрібна

висока точність імітації. У силу специфічності найоб'єктивніших законів розвитку суспільства, питання адекватності управління земельними ресурсами є більш складним, ніж у природничих науках, і розробляється особливо.

Каналами впливу на динаміку та структурні параметри ринкового попиту і пропозиції є компоненти витрат і випуску, що визначають обсяги та структуру як споживчих, так й інвестиційних видатків, зміну цін реалізації, розвиток окремих видів економічної діяльності та виробництв (насамперед інвестиційної та інноваційної діяльності), обсяги експортних та імпорتنих поставок. Отже, на сьогодні впровадження ефективних заходів, спрямованих на гармонізацію структури внутрішнього ринку є одним з першочергових завдань економічної політики в Україні.

На основі моделювання можна виявити шляхи вирішення наростаючих проблем на внутрішньому ринку, до яких належать низька інвестиційна активність, застарівання технологічного устаткування, недостатня конкурентоспроможність вітчизняної продукції, фактична відсутність експортної активності в інноваційній сфері, недостатній розвиток цивілізованих форматів торгівлі, велика кількість недобросовісних форм конкуренції. Інструментарій моделі являє собою математичне представлення основних економічних потоків мікро- і макrorівня та враховує взаємодію ключових груп економічних агентів, включаючи домогосподарства, державу та підприємства (фірми) [6].

Для аналізу причин і наслідків розбалансованості вітчизняних товарних ринків розглянемо попит на внутрішньому товарному ринку як обсяг реального роздрібного товарообороту, а пропозицію - як обсяг промислового виробництва. Роздрібний товарооборот вітчизняних товарів є оцінкою величини попиту на вітчизняні товари на внутрішньому ринку, а роздрібний товарооборот імпорتنих товарів характеризує величину попиту на імпорتنі товари на внутрішньому ринку [7]. Вважаємо, що у реальній господарській практиці абсолютної збалансованості на товарних ринках досягти практично неможливо, адже рівність попиту та пропозиції є явищем одномоментним, мінливим та нестійким. Тому завданням аналізу є визначення, наскільки прогнозованою є ситуація на товарному ринку та чи схильний ринок до рівноваги.

Важливе значення з точки зору структурної рівноваги внутрішнього ринку має експорт. У результаті форсування експортної діяльності та розширення або відкриття зовнішніх ринків збуту виникає можливість створення додаткових робочих місць чи гарантування існуючих, що має велике значення для внутрішнього виробництва. Незважаючи на те, що за кризових умов досягти рівноваги внутрішнього ринку практично неможливо, стимулювання експорту може принаймні допомогти зменшити несприятливі ефекти [1].

Державне стимулювання експорту допомагає побудувати активний платіжний баланс внаслідок нарощування позитивного або зменшення негативного сальдо торговельного балансу. Це є актуальним для всіх країн. Зокрема розширюються можливості для імпорту більш високотехнологічного обладнання і товарів, які внаслідок структурних деформацій економіки виробляються вітчизняними виробниками у недостатній кількості. Розглянемо ринок досконалої конкуренції. Припустимо, що показники ціни та попиту є змінними в часі. Тоді модель динамічної рівноваги є динамічною. Найпростішою та найбільш наочною моделлю становлення ринкової рівноваги є модель Вальраса. В ній враховується, що при плануванні ринкової оборудки споживачі та виробники можуть бути в неоднаковому становищі. Споживач, плануючи в момент часу t обсяг попиту, знає ціну, що встановилась на даний час, а виробник в момент підготовки виробництва не знає, яка ціна буде встановлена на момент випуску продукції на ринок.

Наявність на ринку багатої фірми не є ні необхідною, ні достатньою умовами для наближення до ринку досконалої конкуренції, оскільки фірми можуть домовитись про встановлення ціни, особливо якщо вони виробляють однаковий товар [9].

Присутність на ринку всього декількох фірм також не виключає конкуренції. Важливим є показник нахилу кривої попиту до осі збуту, або показник еластичності (нестійкості) попиту від ціни [3].

Попит на окремий товар завжди більш еластичний, ніж попит на всю товарну групу, до якої він відноситься, оскільки в групі є товари-замінники. Тому на ринках товарів-замінників мало. Коефіцієнт еластичності для окремого товару фірми близький до показника еластичності всієї галузі. І навпаки, якщо товарів-замінників багато, показник еластичності для окремого товару фірми буде в декілька разів більший за показник еластичності для всієї товарної групи.

Існує показник еластичності попиту від ціни для всієї товарної групи (галузі) по відношенню до еластичності для окремої фірми (товару фірми), який називається індексом [2].

Проаналізуємо фактори, які визначають результати функціонування ринку сільськогосподарської продукції, його збалансованість в умовах економіки України [8]. Результати функціонування цього ринку отримані із використанням методології побудови статистичних таблиць «Витрати-випуск».

Ринок сільськогосподарської продукції є специфічним за своєю суттю.

У цілому, оскільки попит домашніх господарств в Україні характеризується високою схильністю до імпорту, його розширення може призводити до нарощування імпорту також і продовольчих товарів, що збільшуватиме дефіцит зовнішньоторговельного балансу і негативно позначатиметься на загальноекономічній динаміці. Неспроможність вітчизняних сільськогосподарських виробників задовольнити зростаючі потреби населення в якісних продуктах харчування призводить до послаблення їхньої присутності на внутрішньому ринку України [5].

Проведене дослідження трансформації внутрішнього ринку і торгівлі України дозволило обґрунтувати змістовні характеристики структурних та інституційних динамічних змін у цій сфері національної економіки. Інституційна трансформація внутрішнього ринку і торгівлі визначена як складний багатофакторний і нелінійний процес, що поєднує загальноекономічні закономірності та національні особливості ринково-конкурентних відносин.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Кризові тенденції у розвитку сучасної глобальної економіки зумовили появу нових підходів до дослідження трансформації внутрішнього ринку і торгівлі України. Так, необхідним є ґрунтовне врахування таких важливих передумов трансформації внутрішнього ринку, як глобальна інституційна невизначеність та ускладнення внутрішньої структури. Обґрунтовано підхід до розуміння наслідків глобальної фінансово-економічної кризи для внутрішнього ринку України як складного комплексу структурних та інституційних впливів, що виникають на основі інтеграції та консолідації, де кожний вектор впливу проявляється через взаємодію з іншими елементами на базі інтеграції з фінансово-економічними зв'язками влади, спрямованих на стимулювання процесу економічної конкуренції на внутрішньому ринку. Важливою рисою проведеного дослідження є вихід на конкретні пропозиції для органів державної влади в частині моніторингу трансформації внутрішнього ринку. При цьому зазначені заходи не є точковими, а формують систему дій адекватного реагування на ризики структурно-інституційної трансформації внутрішнього ринку. Лише системний розгляд усіх чинників ринково-конкурентних відносин дає наукове уявлення про характер і зміст структурно-інституційної трансформації внутрішнього ринку. Проведене дослідження дозволяє більш чітко зрозуміти хід розвитку майбутніх подій на вітчизняному внутрішньому ринку і у сфері внутрішньої торгівлі, забезпечити своєчасне передбачення можливих наслідків її розвитку. Виконане дослідження створює необхідні заділи для подальшого аналізу трансформації внутрішнього ринку і торгівлі в Україні.

Список літератури

1. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення. К.: АДЕФ Україна. 2010. 419 с.
2. Гальчинський А.С. Початки нової парадигми політичної економії: постановка проблеми. Економічна теорія. 2012. № 2. С. 15.
3. Ібрагімов Е.Е. Моделювання виведення нового товару на ринок у системі корпоративного управління підприємством. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. №3. С. 21-30.
4. Лагутін В.Д., Уманців Ю.М., Герасименко А.Г., та ін. Внутрішній ринок і торгівля України: структурно-інституціональна трансформація: монографія / за ред. В.Д. Лагутіна. Київ: Київ. нац. тор.-екон. ун-т. 2015. 432 с.
5. Проблеми, напрями та чинники сприяння розвитку внутрішнього ринку України (реальний сектор економіки): кол. монограф./ [Дейнеко Л.В., Осташко Т.О., Точилін В.О. та ін.]; за ред. чл.-кор. НАНУ А.І. Даниленка; д-ра екон. наук, проф. Л.В. Дейнеко; д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. НАНУ К., 2013. 292 с.
6. Пороховський А.А. Політична економія на початку XXI століття. Економічна теорія. 2012. №2. С. 17-28.
7. Онищенко В. Маркетинг у контексті економічної теорії. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2014. № 1. С. 101-115.
8. Сіденко В. Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів глобальної трансформації кризи. Економіка України. 2012. № 5. С. 18-31.
9. Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Пер. с англ. М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. 669 с.

References

1. Hal'chyns'kyj, A.S. (2010). *Ekonomichna metodolohiia. Lohika onovlennia*. [Economic methodology. Update logic]. ADEF Ukraina. Kyiv. Ukraine.
2. Hal'chyns'kyj, A.S. (2012). «The beginnings of a new paradigm of political economy: problem statement». *Ekonomichna teoriia*. № 2, pp. 15.
3. Ibrahimov, E.E. (2012). «Modeling of bringing a new product to market in the system of corporate governance». *Marketynh i menedzhment innovatsij*. № 3, pp. 21-30.
4. Lahutin, V.D., Umantsiv Yu.M., Herasymenko A.H. and others. (2015). *Vnutrishnij rynek i torhivlia Ukrainy: strukturno-instytutsional'na transformatsiia*. [Internal market and trade of Ukraine: structural and institutional transformation]. In Lahutina, V.D. (ed.). Kyiv. nats. tor.-ekon. un-t. Kyiv. Ukraine.
5. *Problemy, napriamy ta chynnyky spriannia rozvytku vnutrishn'oho rynku Ukrainy (real'nyj sektor ekonomiky)*. [Problems, directions and factors promoting the development of the domestic market of Ukraine (real sector of the economy)]. (2013). [Dejneko, L.V., Ostashko, T.O., Tochylin, V.O. and others.]; Danylenka, A.I.; Dejneko, L.V.; Tochylyna, V.O.; NAN Ukrainy, In-t ekon. ta prohnouzuv. NANU. Kyiv. Ukraine.
6. Porokhovs'kyj, A.A. (2012). «Political economy at the beginning of the XXI century». *Ekonomichna teoriia*. № 2, pp. 17-28.
7. Onyschenko, V. (2014). «Marketing in the context of economic theory». *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho torhivel'no-ekonomichnoho universytetu*. № 1, pp. 101-115.
8. Sidenko V. (2012). «Modification of the world economy under the influence of the latest factors of global transformation of the crisis». *Ekonomika Ukrainy*. № 5, pp. 18-31.
9. Toffler, Je. *Metamorfozy vlasti*. [Metamorphoses of power]. Translated from eng. ООО «Izdatel'stvo AST». Moscow. Russia.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2021 р.